

KO E TEFITO'I KAVEINGA:

'OFA PE SIOKITA?

Lesoni 2 ki he 'aho
13 'o 'Epeleli 2024

“Oua na‘a ke manavahē; he ‘oku ou
‘iate koe:‘oua ‘e loto vaivai; he ko au
ko ho ‘Otua, te u fakamālohi koe;”
(Isaia 41:10)

Na'e faka'ilonga'i 'e he ta'u 70 'a e ngata'anga 'o 'Isileli ko ha pule'anga. Neongo ko Loma na'á ne maumau'i ' a Selusalema mo e Temipalé, na'e kau ' a e ngaahi mālohi kehe ' i he tau ko iá.

'I he tafa'aki ' e tahá, na'e faka'ai'ai ai ' e Sētane 'a 'Isileli ke nau taliteke'i ' a e Mīsaíá, pea taukave'i leva 'a 'ene totonu ke faka'auha 'a e pule'angá.

'I he tafa'aki 'e tahá, na'e toutou fakatokanga 'a e 'Otuá ki he ngaahi nunu'a 'o hono fakafisinga'i iá; fakatoloi hono fakahoko 'o e setesi; pea teuteu'i ha kakai, 'a e Siasí, ke nau to'o hake 'a e tūhulu 'o e mo'oní pea fakamaama 'a māmani 'aki 'a e pōpoaki 'o e 'ofa 'a e 'Otuá.

- :Ngaahi lēsoni mei hono faka'auha 'o Selusalemá
- Ko hono fakafisinga'i 'o e 'ofa 'a e 'Otuá.
- 'Oku tokanga'i 'e he 'Otuá 'a hono kakaí.
- Ngaahi lēsoni mei he 'uluaki kau Kalisitiané:
- Anganofa 'i he tulifua.
- Tokoni'i e faingata'a'ia.
- 'Ofa, ko 'etau faka'ilonga ia.

**NGAAHI LĒSONI MEI
HONO FAKA‘AUHA
‘O SELUSALEMÁ**

KO HONO FAKAFISINGA'I 'O E 'OFA 'A E 'OTUÁ

"Selusalema, Selusalema, 'a kimoutolu 'oku tāmāte'i 'a e kau palōfitá mo tolomaka'i 'a kinautolu na'e fekau kiate kimoutolú, hono 'ikai tu'o lahi 'eku faka'amu ke tānaki fakataha ho'omou fānaú, 'o hangē ko hono tānaki 'e he motu'a moá 'a hono fanga 'uhiki 'i hono lalo kapakaú, ka na'e 'ikai te mou loto ki aí!" (Matiu 23:37)

Na'e tangi 'a Sīsū 'i he'ene fakaofi atu ki Selusalemá (Luke 19:41-44). Na'á ne 'ilo'i te nau faingata'a'ia 'i he ngaahi nunu'a totonu 'o 'enau fakafisinga'i fefeka 'a e ngaahi uiui'i 'ofa 'a e 'Otuá (Mātiu 23:37).

Na'a ne tangi koe'uhi he na'e mei lava pe ke faka'ehi'ehi mei he me'a fakamamahi. Koe'uhi 'oku 'ofa lahi 'a e 'Otuá 'iate kitautolu 'o 'ikai ai ke ne loto ke mate ha taha, ka ke ma'u 'e he tokotaha kotoa pe 'a e mo'ui ta'engata (Sione39-40; 'Isikeli 18:31-32).

'Oku tala mai 'e he hisitōliá na'e angatu'u 'a e kau Siú 'i he ta'u 66 ki he ngaohikovia 'o Lomá. Na'e tau 'a e kau Siu kehekehe 'i honau lotolotonga, lolotonga ia na'e 'ākolo'i 'e he kau Lomá 'a e koló. 'I he ta'u 70 na'e 'osi ai e me'a kotoa. Na'e faka'auha 'e Taitusi 'a Selusalema mo e Tempalé. Na'e mate ha kau Siu 'e toko taha miliona.

Ka 'oku 'ikai tala mai 'e he hisitōliá 'a e founa na'e faka'ai'ai ai 'e Sētane 'a e kau Siú ke nau angatu'ú, pea mo e kau Lomá ke nau sāuní. Ko hono faka'auha 'o Selusalemá ko e ngāue fakahangatonu ia 'a e tēvoló. 'I he tafoki mei he matavai 'o e mo'uí, na'e hoko ai 'a 'Isileli ko e meesi 'o ha fili 'a ia 'okú ne kumi pē ki he faka'auhá mo e maté.

TOKANGA'I 'E HE 'OTUÁ 'A HONO KAKAÍ

"Ko ia 'oua 'e manavahē, he 'oku ou 'iate koe; 'oua na'á ke loto-fo'i, he ko au ko ho 'Otuá. Te u fakamālohia mo tokoni'i koe; Te u poupou hake koe 'aki hoku nima to'omata'u mā'oni'oní" ('Īsaia 41:10)

'I he'ene 'ofá, na'e 'oange ai 'e he 'Otuá ha faingamālie ki he tokotaha kotoa pē na'a nau loto ke hao mei he faka'auhá. Na'á Ne 'omi ha faka'ilonga: 'Oku takataka'i 'a Selusalema 'e ha kau tau (Luke 21:20).

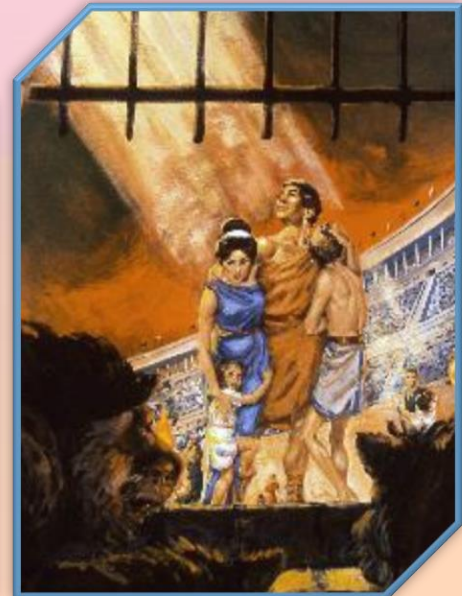
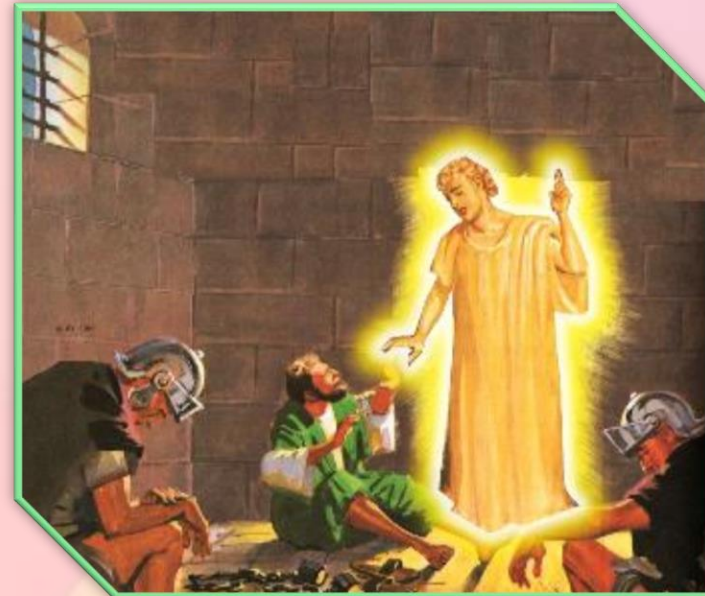
Na'e fakahoko 'e Keio Sestius Gallus 'a e faka'ilonga ko iá 'i he ta'u 66. Na'e to'o atu 'a e 'ākolo'í, pea na'e tuli 'e he taki Sēloti ko 'Elesi Saimoné 'a e kau Lomá 'o ikuna'i kinautolu.

Ko e tokotaha kotoa pē na'e tui ki he ngaahi folofola 'a Sīsuú na'a nau ngāue'aonga'aki 'a e mōmeniti ko ia na'e tuku ai 'a Selusalema ke hola mei aí.

Hili ha ngaahi māhina si'i mei ai, na'e fekau'i atu 'e Nelo 'a Vespasian ke tukuhifo 'a e angatu'ú. Mei he ta'u 67 ki he 70, na'e tu'uma'u ai 'a e 'ākolo'í.

'Oku lava pea 'oku finangalo 'a e 'Otuá ke malu'i 'Ene fānaú, 'o a'u ai pē ki he ngaahi taimi faingata'a tahá (Saame 46:1; Is. 41:10). Neongo ia, kuo mole e mo'ui 'a ha tokolahi koe'uhi ko 'enau faivelenga ki he 'Otuá (Hepelu 11:35-38).

Ko e hā 'oku malu'i ai 'a e ni'ihi mo e ni'ihi kehe, 'oku hā mahino, 'oku li'aki 'e he 'Otuá?

“Ko e ‘otua fakamisiteli ko ia ‘okú ne faka‘atā ‘a e kau mā‘oni‘oní ke nau tofanga ‘i he fakatangá koe‘uhí ko e kau faiangahalá, ko e tupu‘anga ia ‘o e puputu‘u lahi ‘a e tokolahi ‘oku vaivai ‘i he tuí. ‘Oku ‘i ai foki mo ha ni‘ihi ‘oku nau mateuteu ke li‘aki ‘enau falala ki he ‘Otuá koe‘uhí he ‘okú Ne tuku ke tu‘umālie ‘a e tangatá, ka ‘oku fakamamahi‘i mo fakamamahi‘i ‘a e lelei tahá ‘e honau mālohi fakamamahi tahá. ‘ Oku anga - fēfē hono ‘ eke, ‘ e lava fēfē ke kātaki‘i ‘ e he Tokotaha ‘ oku angatonu mo mohu meesi, pea ‘ okú ne toe ta‘efakangatangata ‘ i he mālohí, ‘ o kātaki‘i ‘ a e fakamaau ta‘etotonu mo e fakafe‘ātungia peheé? Ko ha fehu‘i ‘eni ‘oku ‘ikai ha me‘a ke tau fai. Kuo ‘osi foaki mai ‘e he ‘Otuá ha fakamo‘oni fe‘unga ki He‘ene ‘ofá, pea ‘oku ‘ikai totonu ke tau ta‘etui ki He‘ene lelei koe‘uhí he ‘oku ‘ikai mahino kiate kitautolu ‘a e ngaahi ngāue ‘a ‘Ene māfimafí.”

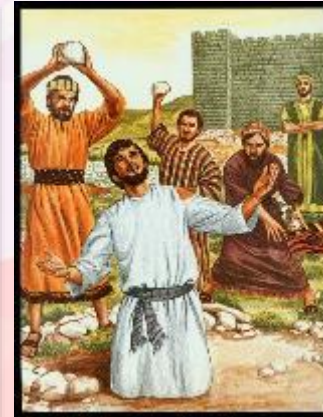
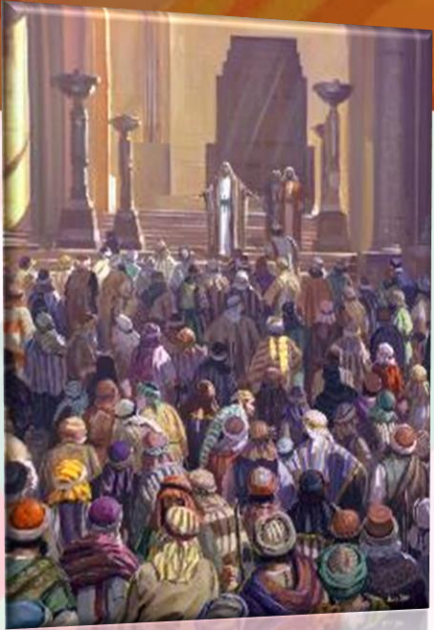
**NGAAHI LĒSONI
MEI HE MU'AKI
KAU KALISITIANÉ**

FAIVELENGA 'I HE FAKATANGA

"Ka na'e kamata ke faka'auha 'e Saula 'a e siasi. 'I he'ene 'alu mei he fale ki he fale, na'a ne toho 'a e tangata mo e fefine fakatou'osi 'o tuku kinaua ki he fale fakapopula"
(Ngaue 8:3)

Na'e 'amanaki lelei mo'oni 'a e kamata'anga: ko e fakaului 'oku lau 'i he toko lauiafe(Ngaue 2:41; 4:4); na'e malanga 'a e kakai tui 'i he malohi (Ngaue 4:31; 5:42).

Ka na'e ta'emanonga 'a e fili. 'Uluaki fakamanamana (Ngaue 4:17-18); pea, ko e ngaahi tautea (Ngaue 5:40); ko hono faka'osi, ko e maté (Ngāue 7:59).

Koe'uhí ko e fakatanga na'e fai 'e Saulá, na'e fakamovetevete'i ai 'a e kau ākongá (Ngāue 8:1). Kae mālō mo e faivelenga 'a e kakai tuí, 'o mama'o mei he māmá, pea na'e ulo ia 'o toe maama ange 'i he māmani kotoa 'oku 'ilo'í (Ngāue 8:4; 11:19-21; Loma 15:19; Kol. 1:23).

Na'e 'oange 'e Sīsū ki hono Siasí ha fekau mo ha mālohi ke 'ave ia ki mu'a (Ngāue 1:8). He 'ikai lava 'e ha mālohi, fakatu'asino pe fakalaumālie, 'o ta'ofi e laka ki mu'a 'a e ongoongoleleí (Mātiu 16:18). "Kapau 'oku kau 'a e 'Otuá ma'atautolu, he 'ikai lava ke fakafepaki mai ha taha kiate kitautolu!" (Loma 8:31)

TOKONI'I 'A KINAUTOLU 'OKU FAINGATA'A'IÁ

"Pea na'a nau fakatau atu 'enau koloá mo 'enau koloá, 'o tufaki ia ki he kakai kotoa pē 'o fakatatau mo e fie ma'u 'a e tokotaha taki taha" (Ngāue 2:45)

Ko e hā e ola 'o e ongoongoleleí ki he kau fuofua Kalisitiané (Ngāue 2:42-47)?

Na'a nau tui ki he tokāteline 'a Sīsuú

Na'e fakamo'ui 'e kinautolu na'a nau ma'u 'a e me'a'ofá 'a e mahakí.

Na'á na faitatau 'i he me'a kotoa pē

Na'a nau vahevahe 'a e me'a na'a nau ma'ú mo kinautolu na'e faingata'a'ia.

Na'a nau ma'u ha ngaahi fakataha fakapule'anga

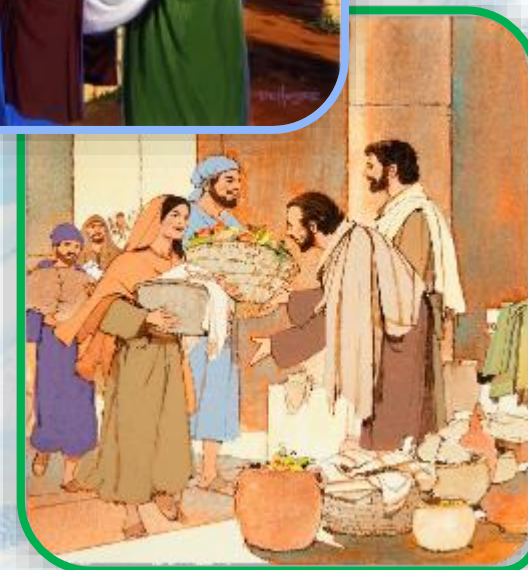
Na'a nau fai ha ngaahi fakataha 'i he ngaahi 'apí, 'a ia na'a nau fakamanatu ai 'a e 'Ohomohe 'a e 'Eikí

Na'a nau mo'ui 'i he fiefia mo e loto faingofua

Na'a nau fakahīkihiki'i 'a e 'Otuá

'I he tu'unga ko e kau fakafofonga 'o Kalaisí, na'a nau fa'ifa'itaki kia Sīsū. 'I hono tokanga'i 'a e ngaahi fiema'u 'a e fa'ahinga takatakai 'iate kinautolú, na'a nau ma'u ai 'a e lelei'ia 'a e koló kotoa.

'I he taimi ko iá, kuo pau ke 'ulungāanga 'aki 'e he Siasí 'a e fe'ofa'aki 'a e kau Kalisitiané, pea mo e tokanga ki honau koló.

'OFA, KO 'ETAU FAKA'ILONGA 'O E 'ILO'ANGA

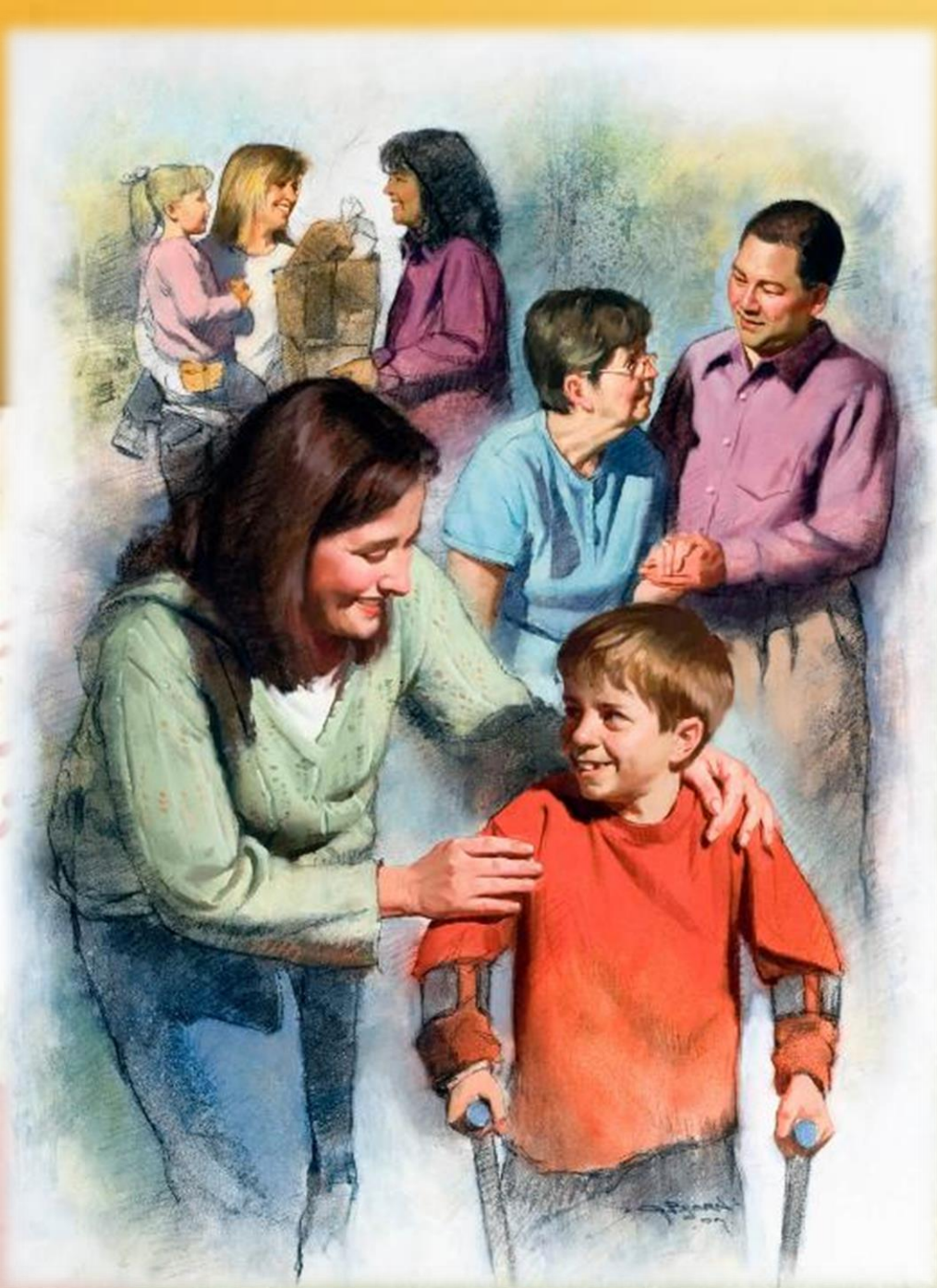
"I he me'á ni 'e 'ilo ai 'e he tokotaha kotoa pē ko 'eku kau ākonga 'a kimoutolu, 'o kapau te mou fe'ofa'aki kiate kimoutolu" (Sione 13:35)

'Oku 'i ai e ngaahi 'ulungāanga 'o e fa'ahi takitaha 'oku kau 'i he fepaki vavaá: 'Oku fehi'a mo faka'auha 'e Sētane; 'Oku 'ofa mo fakafoki mai 'e he 'Otuá.

Ko e kau muimui 'o ha fa'ahi 'e taha pe ko ha ngaue 'e taha 'o fakatatau ki he ngaahi sipinga ko 'eni. Kapau te tau muimui ki he 'Otuá, te tau fakahaa'ia 'i he 'ofa 'oku fakahā ki he ni'ihiki kehé (1Sione 4:20-21).

Ko e kau Kalisitiane 'o e senituli hono 2 mo e 3 na'a nau ngāue'aki 'a e 'ofa ta'esiokitá. Lolotonga ha pandemics lalahi 'e ua ('i he ta'u 160 mo e 265), na'a nau fakatapui kinautolu ke tokanga'i 'a kinautolu na'e uesia, 'o 'ikai ke nau fai ha fakamatala ki he'enua malu.

Na'a nau foaki kinautolu 'i he 'ofa, pea na'a nau ma'u 'aonga mei he kakai 'e laui miliona. Ka na'e 'ikai ke nau tohoaki'i 'enua tokangá kiate kinautolu, ka ki he tokotaha na'a nau loto fiemālie ke foaki 'enua mo'uí, ko honau Fakamo'uí: 'a Sisū.

“Ko e faingamālie ia ‘o e laumālie kotoa pē ke hoko ko ha founga mo‘ui ‘e lava ke fakahā ai ‘e he ‘Otuá ki māmani ‘a e koloa mahu‘inga ‘o ‘Ene ‘alo‘ofá, ‘a e ngaahi koloa ta‘e-fa‘a-hakule ‘a Kalaisí. ‘Oku ‘ikai ha me‘a ia ‘e faka‘amu lahi ange ki ai ‘a Kalaisi ka ko ha kau fakafofonga te nau fakafofonga‘i ki he māmani Hono Laumālié mo Hono ‘ulungāangá. ‘Oku ‘ikai ha me‘a ia ‘e fie ma‘u lahi ange ‘e he māmani ‘o hangē ko hono fakahā mai ‘o e ‘ofa ‘a e Fakamo‘uí ki he fa‘ahinga ‘o e tangatá. ‘Oku tatali ‘a langi kotoa ki ha ngaahi founga ‘e lava ke lilingi ai ‘a e lolo mā‘oni‘oní ke hoko ko ha fiefia mo ha tāpuaki ki he loto ‘o e tangatá.”